

היום נלמד בעזרת ה':

בבא מציעא דף ב

משנה: שנים אוחזין בטלית: שני אנשים באים לבית דין כששניהם מחזיקים בטלית אחת, וכל אחד מהם טוען 'אני מצאתי אותה' וכל אחד טוען 'כולה שלי'. הדין הוא - כל אחד ישבע שאין לו בטלית פחות מחצי, ולאחר מכן יחלקו את הטלית חצי חצי.

(רש"י מציין שדוקא באופן ששניהם מחזיקים בטלית הדין כן, אבל אם אחד מחזיק בטלית לבדו והשני טוען שהוא מצא אותה וכולה שלו, הדין הוא 'המוציא מחבירו עליו הראיה' ועל הטוען להביא עדים שהיא שלו).

זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי: שניים אוחזין בטלית אחד טוען 'כולה שלי' והשני טוען 'חציה שלי'. כאן, בעצם הטוען 'חציה שלי' מודה שהחצי השני לא שייך לו, וכל הוויכוח שלו עם חבירו הוא על החצי האחד, ולכן עליהם לחלוק את 'החצי' רבע לכל אחד. ולכן גם הם נשבעים רק על מה שהם מתווכחים (כלומר על החצי) שאין לכל אחד בו פחות מחצי, דהיינו האומר 'כולה שלי' ישבע שאין לו בטלית פחות משלושה חלקים, והאומר 'חציה שלי' ישבע שאין לו בטלית פחות מרבע.

היו שניים רוכבים וכו': המשנה באה לחדש שאפילו אם האחד רוכב והשני מנהיג את הבהמה, שניהם שווים ב'חזקה' על הבהמה, וישבעו ויחלקו כנ"ל.

בזמן שהם מודים: אם שניהם מודים שלכל אחד שייך חצי מהטלית, או שיש להם עדים על כך, חולקים בלא שבועה. ויתבאר בגמרא.

גמרא: למה לי למתנא וכו' ליתני חדא: בתחילת המשנה למדנו שניים אוחזין בטלית וכו'. מדוע המשנה צריכה לכתוב שתי טענות של כל אחד מהם גם 'אני מצאתיה' וגם 'כולה שלי', ולא מספיק לכתוב טענה אחת?

תשובה: חדא קתני: באמת המשנה כתבה טענה אחת של כל אחד מהם. כי זו טענה אחת 'אני מצאתיה וכולה שלי'.

שאלה: **ולתני אני מצאתיה:** היה מספיק לכתוב שכל אחד טוען רק 'אני מצאתיה', ואנחנו כבר מבינים לבד שכוונתו 'כולה שלי'!

תשובה: **אי תנא אני מצאתיה:** אם היה כתוב רק 'אני מצאתיה' היה מקום לחשוב שכל אחד טוען שהוא ראה את המציאה לפני חבריו ולכן הוא זכה בה, כלומר היתה הוה אמינא שמהפקר אפשר לזכות בראייה בלבד (ריטב"א). קמ"ל שאי אפשר לזכות בראייה, אלא כל אחד טוען 'כולה שלי' ותפסתי אותה מהקרקע לפני חברי.

קושיא: **ומי מצית אמרת:** האם ניתן לפרש את לשון המשנה 'מצאתיה' = ראיתיה?

והרי רבנאי ביאר את הפסוק **"וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבִדַּת אַחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבֵד מִמֶּנּוּ וּמִצָּאֶתָּה"**. שהלשון **'ומצאתה'** הכוונה שהאבדה הגיע לידי המוצא ולא שהוא ראה אותה. והיינו, כי היה מקום לומר שדוקא אבדת אחיך היהודי אתה חייב להרים אותה מהקרקע ולחזירה לו. אבל אבדת גוי אמנם אתה לא חייב להרים אותה בשביל להחזיר, אבל אם כבר הרמת אותה מהקרקע, אתה חייב לחזיר לו אותה. קמ"ל הפסוק שאפילו אבדה שכבר 'מצאת' אותה והיא בידך אתה חייב להחזיר אותה רק לאחיך ולא לגוי.

מוכח שלשון 'מציאה' אינו ראייה, אלא שהחפץ נמצא בידי המוצא. ואם כן קשה על תירוץ הגמרא, כי לא היינו מפרשים את לשון 'אני מצאתיה' במשנתנו כראייה בלבד!

תירוץ: אין, ומצאתה דקרא: אכן בלשון המקרא 'מציאה' הכוונה שהיא הגיעה לידי המוצא, אבל היה מקום לחשוב שהתנא נקט את לשון בני אדם הקוראים לאדם שרואה מציאה 'מוצא' אפילו כשהוא עדיין לא תופס אותה. ולכן הדגיש התנא שכל אחד אומר 'כולה שלי' דהיינו תפסתי אותה בידי.

שאלה: **וליתני כולה שלי:** ועדיין, היה צריך התנא של משנתנו לכתוב רק 'זה אומר כולה שלי'. ומדוע הוא כתב גם 'זה אומר אני מצאתיה'?

תשובה: **אי תני כולה שלי:** אם היה כתוב רק 'כולה שלי' היינו אמנם יודעים שכאן מדובר במוצא שתפס את המציאה לידי, אבל היינו חושבים שבמקום אחר שכתוב במשניות 'מציאה' הכוונה בראייה בלבד. ולכן כתב התנא לשון מיותרת של מציאה 'זה אומר אני מצאתיה' ולאחר מכן 'זה אומר כולה שלי', כדי ללמד אותנו שלשון 'מציאה' בכל מקום הכוונה בו 'כולה שלי' כלומר תפיסה בידיים ולא ראייה בלבד.

קושיא: ומי מצית אמרת חדא קתני: איך אפשר לפרש את המשנה שכל אחד מהצדדים טוען רק טענה אחת ('זה אומר אני מצאתיה וכולה שלי'), והרי התנא הפריד את הטענות וכתב פעמיים 'זה' - 'זה אומר אני מצאתיה וכו', ו'זה אומר כולה שלי וכו'.

תירוץ: אמר רב פפא: המשנה מדברת בשני מקרים. במציאה, ובמקח וממכר (= בקנייה ומכירה). 'זה אומר אני מצאתיה' מדובר בשניים שמתווכחים על מציאה וכנ"ל. ומה שכתוב 'זה אומר כולה שלי' מדובר על שני אנשים שמתווכחים על חפץ אחד וכל אחד טוען שהמוכר מכר אותו לו, וגם בזה הדין שעליהם להישבע כנ"ל, ויחלוקו חצי חצי.

(רש"י מציין שדוקא בקנייה נשבעים וחולקים, משום שיתכן באמת המוכר הסכים למכור את החפץ לשניהם והוא שכח, ואם כן שניהם דוברים אמת וישבעו ויחלוקו. אבל אם היו מתווכחים מי תפר את הבגד וכל אחד טוען שהוא תפר אותו, בודאי אחד מהם רמאי ולכן אין נשבעים אלא החפץ יהא מונח עד שיבוא אליהו).

וצריכא: התנא של משנתנו היה צריך להביא את שני הדוגמאות (= מציאה ומקח וממכר).

דאי תנא מציאה: אם היה כתוב רק את הדין של מציאה היינו חושבים שרק במציאה חייבוהו חכמים שבועה, לפי שהוא מורה היתר לעצמו לאחוז בטלית שלא כדין ואומר לעצמו 'חברי לא חסר כלום מכך שאקח אותה לעצמי', שהרי הוא מצאה ללא טורח ואף לא שילם עליה, אלך ואתפוס אותה ואחלוק עמו בטלית', ולכן חייבוהו שבועה כדי שלא ירצה להישבע לשקר ויודה, אבל במקח וממכר שאי אפשר לומר שהוא יורה היתר לעצמו שהרי חברו כבר שילם למוכר עבור החפץ שקנה, אולי לא תיקנו חכמים שבועה, לכך הוצרכה המשנה לומר שגם בזה חייבוהו שבועה.

ואי תנא מקח וממכר: אם היה כתוב רק את הדין של מקח וממכר היינו חושבים שרק במקח וממכר חייבוהו חכמים שבועה, לפי שהוא מורה היתר לעצמו לאחוז בטלית שלא כדין ואומר לעצמו 'חברי נתן למוכר מעות וגם אני אתן למוכר מעות, וכעת שאני זקוק לטלית אקח אותה לעצמי ואשלם למוכר עבורה, והמוכר יחזיר לחברי את המעות ששילם לו עבורה וילך ויטרח ויקנה במעות הללו טלית אחרת', ולכן חייבוהו שבועה כדי שלא ירצה להישבע לשקר ויודה, אבל במציאה שאי אפשר

לו לומר 'חברי' ימצא מציאה אחרת' וא"כ לא יורה היתר לעצמו שהרי הוא מפסידו, אולי לא תיקנו חכמים שבועה, לכך הוצרכה המשנה לומר שגם בזה חייבוהו שבועה.

קושיא: **מקח וממכר? ולחזי זוזי ממאן נקט?** במקרה של מקח וממכר שכל אחד טוען שהוא קנה את הטלית מהמוכר, והרי אפשר לשאול המוכר ממי הוא לקח את המעות ונדע שהוא הקונה האמיתי.

תירוץ: **לא צריכא:** מדובר שהמוכר לקח מעות משניהם, מאחד הוא לקח מדעתו (= של המוכר) ומהשני בעל כרחו (= של המוכר), ואנו לא יודעים ממי הוא לקח מדעתו וממי בעל כרחו (והמוכר לא נאמן לומר לאחר שהם הלכו).

*

למדנו במס' שבועות - אמר בעל הבית לחנווני 'תן לבני חיטים בשווי דינר ואני ישלם', או שאמר לו 'תן לפועלים שלי פרוטות בסכום של סלע עבור עבודתם שעבדו לי ואני אחזיר לך סלע', וכעת החנווני טוען 'נתתי' והבן או הפועלים טוענים 'לא קיבלנו', ושניהם תובעים את בעל הבית (= החנווני תובעו שיחזיר לו את מה שנתן לפועלים, והפועלים תובעים אותו שישלם להם על עבודתם), הדין הוא ששניהם נשבעים ונוטלים מבעל הבית. אמר בן ננס, כיצד יתכן להשביע את שניהם כאשר בוודאות אחד מהם ישבע לשקר? אלא שניהם נוטלים מבעל הבית ללא שבועה.

לימא מתני' דלא כבן ננס: לכאורה משנתנו שאמרה שכל אחד מהם נשבע שאין לו בה פחות מחציה אינה כבן ננס הסובר שלא משביעים את שניהם כאשר בוודאות אחד מהם ישבע לשקר.

אפילו תימא בן ננס: אפשר להעמיד את משנתנו כבן ננס, לפי שבמס' שבועות אחד מהם וודאי נשבע לשקר, אבל כאן יתכן ששניהם הגבירו יחד את המציאה ובאמת לכל אחד מהם מגיע חצי טלית, אלא שכל אחד מהם סבור שהוא הגביה אותה הראשון וכולה שלו, וכשכל אחד נשבע שאין לו בה פחות מחציה הוא נשבע שבועת אמת.

*

למדנו במשנה מס' בבא קמא - שור תם שנגח פרה מעוברת העומדת ללדת, ולאחר הנגיחה נמצא עובר מוטל לצידה, ולא ידוע האם היא הולידה אותו קודם לכן והוא היה 'נפל', ופטור מלשלם עליו. או שהוא מת כתוצאה מהנגיחה, וחייב לשלם עליו. הדין הוא ש'ממון המוטל בספק חולקין' ולכן משלם רק רבע נזק של הולד (= חצי מתוך 'חצי נזק'), ועל הפרה משלם חצי נזק כרגיל. ואמרה הגמ' שזו שיטת סומכוס, אבל לדעת חכמים 'המוציא מחבירו עליו הראיה'.

לימא מתני' דלא כסומכוס: לכאורה משנתנו שאמרה שכל אחד מהם נשבע אינה כסומכוס הסובר ש'ממון המוטל בספק חולקין' ללא שבועה (והטלית היא 'ממון המוטל בספק').

ואלא מאי, רבנן? כלומר משמע שאתה רוצה לומר שאמנם משנתנו אינה כסומכוס אבל היא כרבנן החולקים עליו, וזה לא נכון, שהרי לשיטתם 'המוציא מחבירו עליו הראיה', וא"כ הדין היה צריך להיות שהטלית תהיה מונחת עד שאחד מהם יביא עדים שהיא שלו, ואילו במשנה כתוב שהם חולקין את הטלית.

דחייה: **האי מאי וכו':** כלומר משנתנו היא כן כרבנן ולא כסומכוס! משום שאם משנתנו כרבנן אכן מובן ששם במס' בבא קמא 'המוציא מחבירו עליו הראיה' לפי שאין שניהם מוחזקים בשור המזיק (אלא רק המזיק מחזיק בו), אבל כאן ששניהם אוחזים בטלית ושניהם מוחזקים בה במידה שווה אי אפשר להוציאה מהם ולחלקה ביניהם ללא שבועה.

אלא אי אמרת סומכוס: אבל אם תאמר שמשנתנו כסומכוס קשה, שאם שם במס' בבא קמא שאף שאין שניהם מוחזקים בשור המזיק (אלא רק המזיק מחזיק בו) הוא סובר שחולקין ללא שבועה, א"כ כאן ששניהם אוחזים בטלית ושניהם מוחזקים בה במידה שווה כל שכן שיחלקו ללא שבועה, ואילו במשנה כתוב שהם חולקין את הטלית בשבועה.

אפילו תימא סומכוס: אפשר להעמיד את משנתנו כסומכוס, לפי שדברי סומכוס נאמרו במקרה של 'שמא ושמא', כגון שם במס' בבא קמא שנמצא עובר בצידה ולא ידוע מתי ילדה, וכיון שכל אחד טוען 'שמא' אי אפשר להטיל עליהם שבועה. אבל במקרה שלנו כל אחד מהם טוען 'כרי', כלומר טוען שבוודאי הטלית שלו ובזה הוא מודה שחולקים בשבועה.

קושיא: ולרבה בר רב הונא שאמר (לקמן דף ק.) שדברי סומכוס נאמרו אפילו כששניהם טוענים 'ברי', איך נתרץ את משנתנו, והרי במשנתנו מדובר בברי וברי ובכל זאת היא אומרת שחולקים בשבועה?

תירוץ: אפי' תימא סומכוס כי אמר סומכוס וכו': אפשר להעמיד את משנתנו כסומכוס, לפי שדברי סומכוס נאמרו במקרה שיש 'דררא דממונא' דהיינו חיסרון ממון, שאם נחייב את המזיק לשלם שלא כדין נמצא שחיסרנו אותו ממון, ואם נפטור אותו שלא כדין נמצא שחיסרנו את הניזק, אבל במקום שאין חיסרון ממון כמו במציאת טלית סומכוס מודה שיחלקו בשבועה.